

ВІДГУК

офіційного опонента, доктора педагогічних наук Л. Г. Гаврілової на дисертаційне дослідження Дубового Захара Сулеймановича «**ФОРМУВАННЯ САМОСТІЙНОСТІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ МУЗИКИ У ПРОЦЕСІ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ**», подане на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук за спеціальністю 13.00.02 – теорія та методика музичного навчання

1. Актуальність теми дисертаційного дослідження.

Однією із характерних особливостей сучасної мистецької освіти є її оновлення у відповідності до вимог єдиного інформаційного простору, що наразі активно формується в межах університетського інформаційно-комунікаційного освітнього середовища. Типовим явищем навчання мистецтва стає розроблення й активне впровадження електронних освітніх ресурсів, використання інформаційно-довідкових мультимедійних джерел, електронних підручників і посібників, навчально-методичних програмних засобів тощо. Поступово до мистецької освіти залучаються й засоби дистанційного навчання, для опанування майбутніми вчителями музики фахових дисциплін розробляються дистанційні курси. Пошук нових форм і методів викладання мистецтва, ефективних в умовах дистанційної освіти, є актуальним напрямом сучасної мистецької педагогіки.

Відзначимо, що наразі дистанційна освіта в Україні отримала вагоме нормативно-правове підґрунтя, зокрема в Законі України «Про вищу освіту» (2014 р.) серед вищівських форм навчання виокремлено дистанційну. Крім того зміст понять «дистанційне навчання» та «дистанційна форма навчання» розтлумачений у «Положенні про дистанційне навчання», затвердженому Наказом МОН України (2013 р.). Тобто згідно з державними документами дистанційна освіта є повноцінною формою навчання, реалізованою з допомогою технологій дистанційного навчання.

Зарубіжними й вітчизняними науковцями на сьогодні напрацьовано значний теоретичний і практичний доробок щодо проектування, розроблення, впровадження дистанційних курсів, їх забезпечення сучасними електронними

навчальними ресурсами, розроблено потужне програмне забезпечення дистанційного навчання

Проте, як справедливо зазначено в дослідженні З. Дубового, засоби дистанційного навчання поки що не в повній мірі використовуються у фаховій підготовці вчителів музичного мистецтва, в якій почасти домінує шаблонність, архаїчність стандартизації, стереотипність. Тож спроба автора оновити професійну підготовку педагогів-музикантів, зокрема форми і методи їхньої самостійної роботи, є надзвичайно актуальною та своєчасною, а опрацьовані в ній теоретичні та практичні проблеми допомагають знайти відповіді на конкретні питання щодо удосконалення сучасної мистецької освіти.

2. Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації

Відповідно до мети дисертаційного дослідження, яка полягає у розробці й теоретичному обґрунтуванні методики формування самостійності майбутніх учителів музики в процесі дистанційного навчання та експериментальній перевірці сукупності організаційно-педагогічних умов, що забезпечують ефективність вказаної методики, дисертантом висвітлено концептуальні основи та специфіку фахового навчання майбутніх музикантів-педагогів, що спрямоване на розвиток та підтримку в студентів наукової, педагогічної, методичної, художньої й виконавської кваліфікацій, забезпечує інтеграцію суто психолого-педагогічної та власне музично-мистецької діяльності, професійне становлення в нерозривній взаємодії з культурно-творчим розвитком, дозволяє їм здійснювати на належному рівні музично-педагогічну діяльність.

У процесі дослідження автором вирішено низку наукових завдань, зокрема, висвітлено концептуальні основи формування самостійності майбутніх учителів музики в процесі фахового навчання; на основі теоретико-методологічного аналізу конкретизовано сутність, зміст та структуру самостійності майбутнього вчителя музичного мистецтва; здійснено аналіз науково-теоретичних праць та практичного досвіду застосування

дистанційного навчання майбутніх учителів музики; визначено критерії, показники та рівні сформованості самостійності майбутніх учителів музики в процесі дистанційного навчання; змодельовано методику формування самостійності майбутніх учителів музики в процесі дистанційного навчання, виявлено та обґрунтовано організаційно-педагогічні умови, що забезпечують її результативність; експериментально перевірено ефективність змодельованої методики.

Використані в процесі дослідження методи наукового пізнання, а саме консолідаційний, індивідуальний змістово-процесуальний, системно-діяльнісний, компетентнісний, герменевтичний підходи, дозволили зробити обґрунтовані теоретичні та емпіричні висновки й узагальнення, розробити арсенал засобів, прийомів і методів формування самостійності майбутніх учителів музики.

Спираючись на аналіз праць вітчизняних та зарубіжних учених, автор цілком доречно розглядає структуру самостійності майбутніх учителів музики як сукупність декількох відносно незалежних конструктів, кожен з яких є дотичним до елементів іншого (інших), а саме: мотиваційно-сенсового (потреба майбутнього вчителя музики в самостійності, бажання до оволодіння навичками самоосвіти в галузі мистецтва та педагогіки); когнітивно-змістового (наявність теоретичних та емпіричних знань, розвиненість музичного мислення, самостійність у сприйнятті та оцінюванні мистецьких та педагогічних явищ); актуалізаційно-пізнавального (готовність до мистецько-професійної самоактуалізації); процесуально-практичного (вияв здатності діяти самостійно, схильність до імпровізаційності, розвиненість музично-творчих здібностей); оцінно-рефлексивного (вияв здатності до самопізнання, здатності до об'єктивної самооцінки виконавської і педагогічної майстерності).

Дистанційне навчання у дослідженні З. Дубового потрактовано як сукупність сучасних інноваційних педагогічних та інформаційних технологій (мультимедійних, мережових, музично-комп'ютерних, технологій

електронного, комбінованого й змішаного навчання), що забезпечують доставку інформації в інтерактивному режимі від тих, хто навчає, до тих, хто навчається, що цілком відповідає положенням вітчизняних і зарубіжних наукових розвідок останніх років.

Наукові положення, висновки та рекомендації, сформульовані З. Дубовим, ґрунтуються на глибокому аналізі наукової та науково-методичної літератури, опрацюванні значної кількості емпіричного матеріалу. Матеріал викладено відповідно до плану роботи. Загальні висновки дисертації та висновки за розділами ґрунтуються на результатах проведеного дослідження та відображають зміст викладеного матеріалу. Отже, у цілому можна констатувати їх аргументованість та завершеність.

3. Наукова новизна одержаних результатів

Наукова новизна дослідження полягає у тому, що вперше розроблено методику формування самостійності майбутніх учителів музичного мистецтва в процесі дистанційного навчання; виявлено організаційно-педагогічні умови формування самостійності майбутніх учителів музики в процесі дистанційного навчання; визначено структуру самостійності майбутніх учителів музики, критерії і показники її сформованості; виявлено можливості впровадження дистанційного навчання в систему музично-фахових дисциплін з метою формування самостійності студентів.

Важливе значення має уточнення змісту поняття «самостійність майбутнього вчителя музики», конкретизація понять «професійна підготовка майбутнього вчителя музики», «дистанційне навчання майбутніх учителів музики», «самостійна навчальна діяльність майбутнього вчителя музики в дистанційному середовищі» тощо. Вважаємо актуальним подальший розвиток науково-теоретичних уявлень щодо оптимального сполучення дистанційних та традиційних форм і методів навчання у професійній підготовці майбутнього вчителя музики, а також уявлень щодо видів інтеграції змісту фахового навчання на дистанційній основі.

Перераховані наукові результати, отримані автором, є його особистим внеском у вирішення важливої науково-теоретичної проблеми – використання засобів дистанційного навчання під час професійної підготовки музикантів.

У цілому, слід зазначити, що дисертаційна робота З. Дубового є завершеним науковим дослідженням, виконаним на високому науковому рівні, яке містить вагомні теоретичні узагальнення, результати наукового пошуку в галузі теорії та методики музичного навчання.

4. Значення одержаних результатів для науки й практики та рекомендації щодо їх можливого використання.

Розроблена та впроваджена у практичну підготовку майбутніх музикантів методика формування самостійності майбутніх учителів музики в процесі дистанційного навчання спрямована на оптимізацію мистецької, зокрема музично-педагогічної вищої освіти. Особливе значення мають змодельовані й експериментально перевірені етапи впровадження авторської методики, серед яких: 1) узгодження цілей фахової підготовки майбутнього вчителя музики та завдань розвитку його самостійності; 2) контекстно-модульне структурування змісту певної навчальної дисципліни на окремі елементи для представлення в дистанційному курсі; 3) створення дистанційного курсу (курсів); 4) спільна навчальна діяльність викладача та студентів у дистанційному середовищі, спрямована на формування конструктів самостійності майбутніх учителів музики; 5) моніторинг викладачем загальних способів і прийомів навчальної діяльності майбутніх учителів музики в дистанційному середовищі; 6) діагностика успішності формування самостійності майбутніх учителів музики в дистанційному середовищі.

Відзначимо й практичну значущість організаційно-педагогічних умов, що, на думку автора, забезпечують ефективність реалізації запропонованої методики: 1) здійснення компетентного педагогічного управління процесом формування самостійності майбутніх учителів музики засобами дистанційного навчання; 2) інтегрування фахово орієнтованих дистанційних

технологій у межах інформаційно-освітнього середовища педагогічного ЗВО;
3) забезпечення дидактичної адаптації майбутнього вчителя музики до особливостей дистанційного навчання в педагогічному ЗВО.

Дидактичне забезпечення методики формування самостійності майбутніх учителів музики, розроблене й реалізоване в середовищі дистанційного навчання, а саме: електронний навчальний контент (мультимедійні й електронні лекції, електронні навчальні комплекти, музичні портфолію, музичні колекції, музичні й музично-педагогічні кейси, веб-квести); засоби педагогічного управління процесом формування самостійності майбутніх учителів музики (технологічні й рейтингові картки, методичні конструкти); засоби дидактичної адаптації студентів у дистанційному середовищі (онлайн лекції й консультації у формі відеоуроку, мікроблогу, воркшопу); моделі комбінованого навчання (освітній веб-сайт «Музика в Задзеркаллі», електронний курс «Історія Музики» на платформі Moodle) – усе це має неабияку практичну цінність для оновлення сучасної музично-педагогічної освіти, поглиблює сучасне розуміння теорії і практики фахової підготовки майбутніх учителів музики, зокрема в аспекті використання інформаційно-комунікаційних (цифрових) технологій.

5. Повнота викладення наукових положень, висновків і рекомендацій дисертації в опублікованих працях.

Основні положення дисертації викладені в авторефераті. Аналіз змісту автореферату та дисертації доводить ідентичність їх структури, логіки викладання матеріалу, відповідність основних положень та висновків за розділами та підсумковим висновкам. Зміст автореферату відображає основні положення та узагальнення, що містить дисертаційне дослідження.

Результати дисертаційного дослідження апробовано на міжнародних та всеукраїнських наукових конференціях, відображено в 14 публікаціях автора (13 із них одноосібні). В опублікованих працях висвітлені основні наукові положення дисертації, які становлять наукову новизну та винесені на захист.

Оформлення дисертації та автореферату здійснено з дотриманням вимог МОН України.

6. Дискусійні положення та зауваження щодо змісту дисертації

У цілому позитивно оцінюючи дисертаційне дослідження, необхідно зробити певні зауваження та вказати на деякі положення роботи, що вважаються дискусійними:

1. У теоретичному розділі дослідження дисертантові було б доцільно уточнити, конкретизувати й відокремити такі поняття як «дистанційне навчання», «дистанційна освіта», «дистанційне навчальне середовище» й «дистанційні технології», які розкриваються в дисертаційній роботі. Слід було б також оглянути програмне забезпечення – найпоширеніші платформи дистанційного навчання, оскільки MOODLE є лише одним із можливих варіантів.

2. Викликає інтерес проведене дисертантом вивчення концептуальних основ формування самостійності майбутніх учителів музики в процесі фахового навчання і визначення ним певних методологічних підходів, зокрема: консолідаційного, індивідуально-особистісного, змістово-процесуального, системно-діяльнісного, компетентнісного, герменевтичного та інших, на засадах яких має відбуватися розробка арсеналу засобів, прийомів і методів формування самостійності майбутніх учителів музики. Доречно було б ширше розкрити значення компетентнісного підходу для формування означеного феномена.

3. Вивчаючи теорію і практику дистанційного навчання, створення дистанційного навчального курсу, доцільно було б узагальнити наявний (і досить потужний) зарубіжний досвід використання засобів дистанційного навчання в мистецькій освіті. Використання положень наукових розвідок зарубіжних науковців, ознайомлення з відкритими мистецькими дистанційними курсами значно б підсилило теоретичні підвалини дослідження, а також урізноманітнило форми і методи самостійної роботи студентів у дистанційному навчальному середовищі.

4. Дисертантом розроблено й представлено методичні конструкти видів діяльності студентів у дистанційному середовищі, що забезпечують педагогічний супровід у формуванні самостійності майбутніх учителів музики. Практична значущість роботи була б більш значущою, якщо б до наведених методичних конструктів, а саме: розробки тестового матеріалу, електронної лекції, онлайн-лекції й відеоуроку, були додані заявлені автором методичні конструкти організації навчального проектування й опрацювання музичних кейсів, а також додати окремі з них з метою ілюстрації методичних прийомів формування самостійності в майбутніх учителів музики.

5. На формувальному етапі експериментальної роботи при укладанні дистанційних курсів не було враховано специфіку фахових дисциплін, що, на нашу думку, важливо, оскільки музично-історичні й музично-теоретичні дисципліни («Історія музичного мистецтва», «Аналіз музичних творів» та ін.) вимагають зовсім інших форм і методів дистанційної роботи, ніж практично-виконавські («Музичний інструмент», «Диригування» та ін.).

6. Однією з форм організації самостійної роботи майбутніх учителів музичного мистецтва, що увійшла до розробленої авторської методики, є розроблення й організація роботи освітніх веб-сайтів, зокрема вказано сайт «Музика у Задзеркаллі». Проте відсутнє посилання на цей сайт, що є не зовсім коректним, оскільки це порушує принципи відкритої освіти і не дає можливості ознайомитися із розробленим контентом.

7. У ретельно проведеному після завершення дослідно-експериментальної роботи аналізу, на наш погляд, бракує узагальненої таблиці, в якій отримані емпіричні дані рівнів сформованості самостійності майбутніх учителів музики за кожним із критеріїв і цілісно виглядали б більш чітко.

Загальний висновок

Дисертаційна робота Дубового Захара Сулеймановича «**Формування самостійності майбутніх учителів музики у процесі дистанційного**

навчання» є самостійним, завершеним, логічним науковим дослідженням, виконаним на актуальну тему. За рівнем наукової новизни одержаних результатів та їх практичною цінністю робота відповідає вимогам до кандидатських дисертацій, висунутих у «Порядку присудження наукових ступенів», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 24.07.2013 р. № 567 (із змінами, внесеними згідно з постановами КМ № 656 від 19.08.2015 р., № 1159 від 30.12.2015 р.), а її автор Дубовий Захар Сулейманович заслуговує присудження наукового ступеня кандидата педагогічних наук за спеціальністю 13.00.02 – теорія та методика музичного навчання.

Офіційний опонент

доктор педагогічних наук, професор,
завідувач кафедри теорії і практики
початкової освіти
Державного вищого навчального закладу
«Донбаський державний педагогічний університет»

Л. Г. Гаврілова

Підпис Л. Г. Гаврілової засвідчую
Начальник відділу кадрів ДВНЗ «ДДПУ»

Є. С. Сілін